

SESOTHO PUO YA LAPENG: PAMPIRI YA I
SESOTHO HOME LANGUAGE: PAPER I

Nako: Dihora tse 3

Matshwao: 100

DITAELO HO MOHLAHLUBUWA

1. Pampiri ena e na le maqephe a 13. Etsa bonnete ba hore a felletse pampiring ya hao.
 2. Pampiri ena e arotswe ka dikarolo tse **NNE**, e leng:

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO	MATSHWAO: 25
KAROLO YA B: KAKARETSO/KGUTSUFATSO	MATSHWAO: 10
KAROLO YA C: DITHOTHOKISO	MATSHWAO: 30
KAROLO YA D: THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO	MATSHWAO: 35
 3. Araba dipotso tsohle.
 4. Nomora dikarabo tsa hao jwaloka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
 5. Qala karolo e **NNGWE** le e **NNGWE** leqepheng le **LETJHA**.
 6. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.
 7. Tsepamisa maikutlo haholo popong ya dipolelo tse nepahetseng.
-

KAROLO YA A TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1****TEMA YA A**

Bala ditaba tsena o nto araba dipotso tse latelang kaofela.

Amanda Benedict Antony (26), ya tsejwang ka Amanda Black, o kgutlile ka albamo e ntjha e bitswang *Power*, e loketseng pheletso ya dilemo tse tharo tse thata tseo a bileng le tsona mosebetsing wa hae. Ka mora ho ntsha albamo ya hae, o bolella Gugulethu Mhlungu ka leeto la ho fumana matla a hae.

Ke ratile Amanda ho tloha 2016 ha albamo ya hae ya *Amazulu* ya pulamadiboho e fihla maemong a *multiplatinum*. Ho itokisetša dipuisano tsa rona, ke ile ka mamela albamo ya hae e ntjha – *Power*. 5

Ha ke a kgahlwa ke dipina tse monate le melaetsa ya tsona feela, empa le ka moo a bulang sefuba ka teng albamong ena ya dipina tse 18. O tebile haholo hoo o ka nahanang hore o bala buka ya hae. Ke ile ka botsa hore na e ne e le morero wa hae na. "Ke nkile nako e telele ke sa kgone ho ngola kapa ho hlahisa maikutlo a ka le ha ke ne ke na le seo ke ratang ho se hlahisa. 10

Ke ne ke sitwa hobane ho ne ho na le dintho tse ngata tse neng di etsahala bophelong ba ka. Feela ha ke kopanya albamo ena mathwasong a selemo sena, maikutlo a ka a ne a tsholoha feela. 15

Ntho tsohle tseo ke neng ke sa kgone ho bua ka tsona kapa ke tshaba ho bua ka tsona di ne di itswela feela. Jwale ke ka hoo ke reng ke bukana ya dilemo tse tharo tsa bophelo ba ka ka mekgwa e mengata." O dumela hore o tshositswe ke kgateello ya katleho ya hae ha a ne a kena indastering ya mmimo. "Efela batho ba ntse ba mpontsha kamohelo e hlollang", o rialo. 20

Le ha Amanda a ne a sa hopole hore ha a ne a nka qeto ya ho kena indastering ya boithabiso, tswere ena e hlahetseng Mthatha, kgale e rata mmimo. "Ke ne ke rata ho bolella bana ba bang sekolong hore ka tsatsi le leng ke tla ba sebini ke thabise matshwele. Ba bang ba ne ba ntsheha ebile ba ntloka." Empa, ha a a ka a nyhamiswa ke seo, o ile a ema a tswela pele ka ho phehella ho bina moo a neng a kgona teng, ho kenyeletsa le mananeo a ditalenta a neng a etswa sekolong. Yaba o kenela tlhodisano ya mmimo ya di-*Idols tsa Afrika Borwa*, makgetlo a mararo "Ke shebelletse di-*Idols* ho tloha ha di qala ho haswa, mme haesale ke batla ho ba karolo ya tsona. 25

Ke qadile ho kenela di-*Idols* ke le dilemo tse 16 hobane e ne e le tsona dilemo tse dumeletsweng, etswe mme o ne a dumetse hore ke tla di kenela ha ke hodile. Ka di kenela hape ha ke le dilemo di 20 le ha ke le dilemo di 22 kamora ho fumana diploma ya thuto ya mmimo Yunivesiting ya Nelson Mandela. Ke ile ka fihlela mokgahlelong wa bosupa" o rialo, le ha a ne a nahanne hore o tla fihla ho wa boraro. O ne a ntse a kgutlela leha a ne a sa hlole jwalo ka ha a ne a nahana ka mmimo, o ne a ipona a le sethaleng, mme di-*Idols* e ne e le karabo. 30
35

O tlatsa ka hore lenaneo lena le mo file monyetla o moholo o entseng hore a bonwe ke leibole e ikemetseng ya *Ambitiouz Entertainment*. "Ha ke kena *Ambitiouz*, ke ne ke tshohile hobane ke ne ke so ka ke hatisa mmimo. Leibole e ile ya mpapalla morethetho oo e neng e tla ba wa *Amazulu* mme ka o binela kaofela. 40
Karolo ya ho qetela ya pina e ngotswe ke seqapi; ha bohobo ba mantswa bo tswa ho nna. Ka nako eo ke ne ke sa utlwisise hore pina e etswa jwang. *Amazulu* e na le tshusumetso e kgolo ho batho ba bangata, ba akgang mosadi ya ileng a re e mo thusitse kamora ho hlokahala ha monna wa hae."

"Ke makatswa ke ka moo pina ena e ileng ya tuma ka teng. Lebaka ke hore ho nna 45
e ne e le pina feela eo ke neng ke e bina," ho rialo sebini sa dikgau. Sebini sena ha se ntse se sebetsana le talente ya sona, se ne se ntse se iphumana le ho sebetsana le maikutlo a sithabesang a hore se sebe hobane lebala la sona la letlalo le le letsho. "Ke ne ke sa itshepe hobane ha ke hola ke ne ke bona metswalle ya ka e nang le letlalo le hlakileng e neng e tshwarwa hantle ka teng; le bashanyana ba ne 50
ba sa re tshware ka ho tshwana.

Le thelevisheneng dipopaye tse ntsho le tse lefifi di nkuwa di na le moya o mobe ha tseba tse hlakileng di le ntle, le ha lelapa lesa le ne le nnetefaletsa hore le a nthata, lefatshe le ne le bua puo e fapaneng".

[Eqotsitswe le ho lokiswa botjha ho tswa ho *Bona*, Tshitwe 2019]

- 1.1 Ho ya ka ditaba tsa tema ee ke eng se bontshang hore motho o ye a latele ditoro tsa hae ha a hola? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 1.2 Hlalosa ka ntlha e le nngwe hore *Idols* ke eng. (2)
- 1.3 Ke hobaneng ha mongodi a re albamo ya *Amazulu* ke pulamadiboho? (1)
- 1.4 Kgetha tlhaloso e sa dumellaneng le polelo e letelang dikarabong tse ka tlase.
- 'Ke rata ka moo a bulang sefuba ka teng albamong ena.'
- A O bua nnete.
B O a re thetsa.
C O ntsha maikutlo a hae.
D O a itlhalosa. (1)
- 1.5 Gugulethu yena jwalo ka mongodi o ile a bokeletsa dintlha tsa hae jwang pele a buisana le tswere ee? (2)
- 1.6 Hlalosa se bolelwang ke polelo e latelang ya Amanda:
"Efela batho ba ntse ba mpontsha kamohelo e hlolang." (2)
- 1.7 Ke eng e neng e hlokisa Amanda boitshepo? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 1.8 Re tseba jwang hore sebini sena se na le boiphihlelo ho tsa mmimo? (2)
- 1.9 Sebini se kenetse di-*Idols* ka makgetlo a makae? (1)

- 1.10 Polelo e re bolellang hore maikutlo a Amanda Benedict a ile a lokoloha ke efe? Sheba seratswana sa 4 (2)
- 1.11 Ho ya ka kutlwisiso ya hao ke hobaneng ha sebini see se tsejwa ka Amanda Black? (2)
- 1.12 Ke ntlha kapa ke mohopolo hore motho o tswalwa le talente ya hae e ikgethileng? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

TEMA YA B

Bala le ho boha tema ena ka tlhoko ebe o araba dipotso tse latelang.

[E qotsitswe le ho lokiswa botjha ho tswa ho *Bona*, Phupjane 2019]

- 1.13 Ke maikutlo a jwang a totobatswang ke moithuti ya temeng ya B? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 1.14 Ho ya ka wena, karabo ya potso e setshwantshong ke efe? Hobaneng o realo? (2)

25 matshwao

KAROLO YA B KAKARETSO/KGUTSUFATSO**POTSO YA 2**

Bala ditaba tsa tema e latelang ebe o di akaretsa/kgutsufatsa ka seratswana se bontshang dintlha tse **SUPILENG** tsa sehlooho, tse mabapi le ho itlhokomela le ho ithata pele o rata ba bang.

ELA HLOKO

O lebelletswe ho etsa tse latelang:

1. Kgutsufatsa ditaba tsa tema ena ka mantswe a **80–90**.
2. Ngola ka tsela ya seratswana se totobatsang dintlha tse supileng tse jereng mohopolo wa sehlooho.
3. Bontsha palo ya mantswe ao o a sebedisitseng qetellong ya kgutsufatso ya hao.

TEMA YA C

Leha ke holetse tlasa moetlo wa Afrika o emelang boleng ba botho, ha ke so ka ke utlwisisa lebaka la ho thusa batho ba bang pele kapa ho feta ka moo nka ka ithusang ka teng. Leha ke utlwisisa hore motho ke motho ka batho, nnete ke hore o ke ke wa fa motho ntho eo o se nang yona. O fa motho tshepo jwang wena o se na yona? O se ke wa nkuka hampe; re le Maafrika re na le boikarabelo ba ho phahamisana le ho thusana, empa bothata ke hore re etsa sena ka ho hatella maphelo a rona. O kae molemo wa ho thabisa e mong empa wena o hloname? Ha ho moaho ntle le motheo, ho ipeha pele ho tshwana le ho etsa motheo o tsitsitseng ka ditsela tse ngata, mme kamora moo o ka qala ho aha. Qala pele ka ho fodisa maikutlo a hao pele o fodisa a batho ba bang, moo o kileng wa ba le diketsahalo tse bohloko tsa bophelo di hlwaye pele o be o fole. Etsa dikamano tse ntle le batho ba bang, hona ho ka o thusa.

Tsela eo o e nkang e itshetlehile hodima seo o batlang ho se fihlella, batho ba se nang tataiso hangata ke ba so etse qeto ya hore ba ya kae ka bophelo. Ba tlolaka hohle hobane ha ba tsebe ba ya kae. Ha o sa tsebe o ya kae o tla tseba jwang hore o tswe le kae? Ho ipeha pele ha ho bolele hore ha o nahanele ba bang; ke ho ba bohla. Le ha re ka ba phaposing e le nngwe re ke ke ra nahana ka ho tshwana, re ntse re bona bophelo ka tsela tse fapaneng. Hona ho bohlokwa hobane ha o nahana, o ka bontsha batho dintlha tseo ba sa di boneng. Ke ka hona re lokelang ho abelana maikutlo ka nako ya dithuto tsa rona ka phaposing ya borutelo, hona ho thusa moithuti ya sa hlakelwang ha titjhere e ne e ruta, ha eba a kgona ho sebedisana le ba bang, ba tla kgona ho mo thusa haholo. Motho o lokela ho tseba bofokodi ba hae pele a kopa thuso ho ba bang, ho rialo Nothemba Kula. Ha re le bana ba motho sena se tla etsahala ka ho tshwana le ha re le phaposing ya borutelo. Seo e mong a nang le sona ba bang ba a se hloka, hlokomela hore ka dinako tsohle ha o kopa thuso le wena o fane ka yona ho e mong. Basotho ba re noka e tlatswa ke dinokana.

[E qotsitswe le ho lokiswa botjha ho tswa ho *Bona*, Pudungwane 2019]

10 matshwao

KAROLO YA C DITHOTHOKISO**POTSO YA 3**

Karolong ena o fuwe dithothokiso tse 4, tse 3 ho tsona ke tseo o ithutileng tsona ha ya bone yona e le e so bonwe.

TEMA YA D

3.1 Bala thothokiso ena o nto araba dipotso tse latelang.

MAHLOMOLA A AFRIKA: T. Leballo

- 1 Mmaditlhofa ya tswela le moleketla,
- 2 Mmantshilontshilo ya mokokotlo o sephara,
- 3 O tswetse poho tse melala e thata,
- 4 O tswetse marole a masapo a thata,
- 5 Tsweleng la hao ba antse thuto,
- 6 Fubeng sa hao ba antse botho.

- 7 Le hoja o le motle o kgahleha,
- 8 O kgabile ka dithaba o boheha,
- 9 Mariha o apara bosweu o a tsoteha,
- 10 Hlabula o apara botala o a rateha
- 11 Ba hao bomadimabe ke ba eng?
- 12 Wa hao molato ke wa eng?

- 13 Batho kajeno ke metwaitwai,
- 14 Batho kajeno ke bohloka-o-hlomolle,
- 15 Ke bona bo-thuube ha e na tsatsa,
- 16 Ba twaila ba batla kgutso le kgotso,
- 17 Morao ba siile ditopo diphiphitha,
- 18 Morao ba siile matlo masupi.

- 19 Batho shebang mapatlelong thoto ke tseo,
- 20 Thoto ke topo tsa bana ba masea ho hlomola,
- 21 Thoto ke topo tsa batho pakamahlomola,
- 22 Sabole di benya fubeng tsa batswetse,
- 23 Madi a masea a ba qaphaletsa difahleho,
- 24 Hlooho tsa batho di kgaolwa lenyelenyele.

- 3.1.1 Na sehlooho sa thothokiso ee se dumellana le dikahare tsa yona? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 3.1.2 Melathothokisong ya 3 le 4 ho sebedisitswe bonono bofe? Bolela bohlokwa ba bona meleng eo. (3)
- 3.1.3 O nahana hore karaburetso e sebedisitsweng temanathothokisong ya ho qetela e bohlokwa? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

TEMA YA E

3.2 Bala thothokiso ena ka tlhoko o arabe dipotso tse latelang.

RALEQHEKA: K. E. Ntsane

1 Pitsi motseng tsa fapakana,
 2 Ha wa pere le motho,
 3 Rumo la monna la tlola boroko,
 4 Madi a phorosela e se phororo,
 5 Ho no futhile morena Matshekga, Seshophe,
 6 Mohlankana e motle semomotela;
 7 A hlaba mokgosi a bua le bahlankana,
 8 A re, 'Mora Molapo o ntekane kajeno'.

9 A bua le mosadi a rapela -
 10 "Nkadime mose ke pheme lerumo,
 11 Lona basadi Seshophe o a le hlompha,
 12 O feta feela a sa botse."
 13 Hloho sa banna ke se seholo,
 14 Ke sa ngwane motona kabelwa-manong,
 15 Kabelwa – manong tse tshweu, matlaka,
 16 Nong tsa kwenya kgomo le motho.

17 Tedu tsa Raleqheka tsa senya reme,
 18 Tsa senyetsa Raleqheka a sa phonyohile.
 19 Monna direng a eketsa ho atamela,
 20 A eketsa ho fothakela mosadi e se mosadi.

- 3.2.1 Ke thuto efe eo sethothokisi se re rutang yona ka temanathothokiso ya 3? Ngola ntlha e le nngwe feela. (2)
- 3.2.2 Sethothokisi se sebedisitse sebetsa se molathothokisong wa 8 ka sepheo sefe? (2)
- 3.2.3 Ke temathothokiso efe e hlakisang sehlooho sa thothokiso ena? Hobaneng o realo? (2)
- 3.2.4 Melathothokiso ya 9 le 10 e hlahisa Raleqheka e le motho ya jwang? (1)

TEMA YA F

3.3 Bala thothokiso ena ka tlhoko o arabe dipotso tse e latelang.

BOSHODU: P. M Ramathe

- 1 Boshodu ba ntena ba nteka,
- 2 Ba nteleka ba ntahla,
- 3 Boshodu ba nkgapa ba mphahla,
- 4 Boshodu ba lerato maikutlong a ka,
- 5 Ka utlwa ka pelo nama ya paka,
- 6 Ka kgala sa Adama le Eva mafahla,
- 7 Boshodu ba mafufa ho fahla,
- 8 Ba fahla ntjheme bophoqo a baka,

- 9 Ka utswa ka fetoha sesomo,
- 10 Ka fetella ka ba mothemelle,
- 11 Boshodu ba ka ba ba mmooko feela,
- 12 Ba pheulwa ke moya e se lesiba selemo,
- 13 Ka sala ke itlhophere ke sa lle,
- 14 Ke sa lle ka boshodu fela sa ditjaka mofela

- 3.3.1 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? Hobaneng o rialo? (2)
- 3.3.2 Kgetha mokgabisopuo o sebedisitsweng molathothokisong wa 2 lenaneng le latelang. Tshehetsa karabo ya hao.
- A Pheteletso
 B Tshwantshanyo
 C Mothofatso
 D Hendiadese (2)
- 3.3.3 Ngola paterone ya morumo wa temanathothokiso ya 1 o be o bolelele molemo wa wona. (2)
- 3.3.4 Hobaneng ha sethothokisi se tshwantsha boshodu le lesiba moleng wa 12? Hlalosa. (2)
- 3.3.5 Sethothokisi se sebedisitse sekapuo se moleng wa 6 ka sepheo sefe? (2)

TEMA YA G

Thothokiso e so bonwe. Moithuti o tlameha ho araba potso ena.

3.4 Bala thothokiso e latelang o ntoo araba dipotso tse e latelang.

MMADIBERWANE: T. Leballo

- 1 A qala ho ntsha o ka mpeng mmala mosadi,
 2 Kwata tsoha o hlatswe mese ke habile,
 3 Ntjhome mona ha se ha nnyafeng ho a sebetswa,
 4 Buti mona ha ho tse fumanwang di tonositse,
 5 Nna ke mokoma ntsha ponto o kgantshe,
 6 Ntsha tjelete o reke lerato o reke boroko,
- 7 Mohlang le tsohang bafung lebelete,
 8 Molomo e le sesuma, lehano e le lehaha,
 9 La amohelwa ka phafa mahetleng lehlanya,
 10 La petlella sa pere e sebebe e bona sale,
 11 La tswa monyako ho lla lepeperepere,
 12 La tswa tshiba ho lla tse ka mahafing,
- 13 A mo tlhotla nyooko Ratjotjose wa ditjhabeng,
 14 A mo thapisa sa namane ya lebelete,
 15 Thope ya ikeletsa ya ja masapo a hlooho,
 16 Thope ya re la ho shwa ha le emelwe,
 17 Thope ya re e marothodi a matenya ha e emelwe,
 18 Ke bakile ke hlapetse matsheong.

- 3.4.1 Sethothokisi se sebedisitse mantswe aa ka sepheo sefe; "a ntsha o ka mpeng mmala"? (2)
- 3.4.2 Bohlokwa ba tlohelo e sebedisitsweng moleng wa 16 ke bofe? (2)
- 3.4.3 Ke maikutlo a jwang a pepesitsweng temanathothokisong ya 1? (1)
- 3.4.4 Ke sekapuo sefe se sebedisitsweng molathothokisong wa 14? (1)

30 matshwao

KAROLO YA D THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO

POTSO YA 4 TSHEKATSHEKO YA PAPATSO

TEMA YA H

Boha le ho bala papatso e latelang o nto araba dipotso.

TSHELA MAFURA

*Mokgathala wa motsheare?
Se nwe seno sa khafaine,
nwa se tletseng diahammele!*

Ha o hloka matlanyana a tla o fetisang letsatsing, nanabela Clover Active Drink bakeng sa diahammele tse tla o thusa ho sebetsa ka bokgabane. Clover Active Drink e tletse diahammele, ho akga le di-amino acid tse 18, divithamine tse 12 le diminerale tse 5. Divithamine le diminerale ha di o fe matla, efela di bohlokwa bakeng sa hore mmele wa hao o sebetsa. Di-amino acid di bohlokwa bakeng sa mathata a mesifa, masapo, letlalo le moriri.

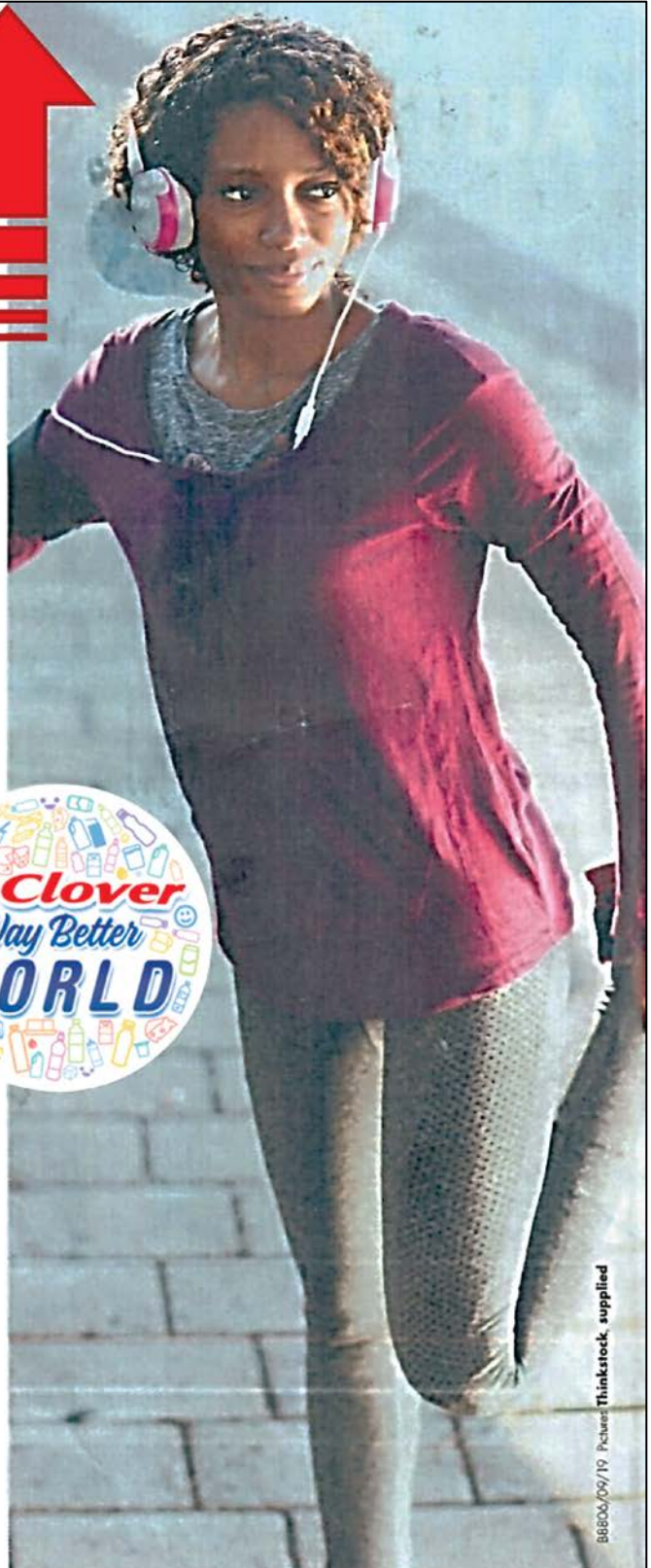
KE ENG SE ETSANG CLOVER ACTIVE DRINK SENEKE SA BOHLOKWA?

- Eneji e hodimo
- Mohlodi e motle wa divithamine le diminerale
- Cholesterol e fatshe
- Mafura a manyane
- Mohlodi wa porotheine
- GI e fatshe e etsang o kgore nako e telele

Clover Active Drink ke seneke se phethahetseng ha o le tseleng – e tletse diahammele tse 50 hape e na le di-amino acid tse 18. Ke mohlodi wa khalsiamo le protheine, e na le divithamine tse 12 mme e na le eneji e hodimo.

ON-THE-GO SNACK

88806/09/19 Picture Thinkstock, supplied

[E qotsitse ho tswa ho Bona, Loetse 2019]

- 4.1 Mantswe a reng 'Tshela mafura!' a sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 4.2 Na o bona ho na le leeme papatsong ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 4.3 Bolela mofuta o le mong wa ditatso tseo sehlahiswa sena se fumanehang ka tsona. (1)
- 4.4 Sehlahiswa see se entswe ka eng? (1)
- 4.5 Na o ka rata ho iphumanela sesebediswa see? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

TEMA YA I

Boha le ho bala khathunu ena o nto araba dipotso.

[E qotsitswe le ho lokiswa botjha ho tswa ho Google]

- 4.6 Ketsahalo e etsahalang khathunung ee e bitswang? E hlalose o be o bolele hore e amana le thuto efe. (2)
- 4.7 Fana ka molaetsa wa khathunu ena ho babadi. (2)
- 4.8 Ke hobaneng ha mongodi a sebedisitse letshwao la makalo polelong e ka tlase?
'Jowe!' ha ke a bala ditaello hantle. (2)

TEMA YA J

Bala ditaba tsena o be o araba dipotso tse latelang.

Mora wa ka Pule o ntshusumeditse hore ke be sebakadi. Ke ne ke sebetsa mabenkeleng, ebile ke se na le maikemisetso a ho ba sebakadi. Pule o ile a nkgothalletsa ho ya ditekong tseo a neng a di utlwetse radiong. Ha a ne a mpha sengolwa seo ke neng ke lokela ho se bala, ke ne ke nahana hore o a swaswa.

Eitse ha ke hlokomela hore o ile SABC ho ya lata sengolwa, ke ile ka tseba hore o tiile. Ke ne ke sa batle ho mo phoqa, jwale ka ya ho ya iteka. Ke ne ke bapala karolo ya Baratang, mme wa molotsana ya kgopo tshwantshisong e neng e bitswa *Mopheme* ho SABC 2.

Ka Dr Lillian Dube

[E qotsitswe le ho lokiswa botjha ho tswa ho *Bona*, Pherekong 2018]

4.9 Tshebediso ya lentswe lee 'ntshusumeditse' e tlisa mohopolo ofe ho mmadi? (2)

4.10 Kgetha karabo e nepahetseng lenaneng le latelang.

Molotsana ke motho ya:

- A ratang ditaba
- B se nang lerato
- C se nang nnete
- D tshobotsi e mpe

(1)

4.11 Polelo ena e latelang '**Jwale ka ya ho ya iteka**' e bontsha maikutlo a jwang a sebui? (1)

4.12 Mongodi o sebedisitse lentswe 'hore' ka sepheo sefe moleng wa pele? Hlalosa. (2)

4.13 Na ho na le phapano mahareng a radio le thelevishene? Tshehetsa karabo tsa hao. (2)

Lekola tataiso ya tshebediso ya bukantswe o nto araba dipotso tse latelang.

Em.a (ile) leetsi; kapa leadingwa, English – wait, stand; Ntate o ema ka pela koloi. (-ela) leetsetsi, ketso ya ho ema e etsetswa e mong.

(-wa) leetswa, e sebediswa ho boetsuwa; Dineo o emelwa keThabang.

(-ana) leetsani, ketso e etswa ho tswa mahlakoreng a mabedi; Dineo le Thabang ba a emelana.

Moemedi (ba-) lebitso, ya etsang ketso ya ho ema.

4.14 Hobaneng ho sebedisitswe letshwao lee (.) lentsweng lena 'Em.a'? (1)

4.15 Ha re sheba sebopeho sa lebitso lena Moemedi, karolo ee (ba-) e na le bohlokwa bofe? (2)

[25]

POTSO YA 5

Bala ditaba tsena tse latelang, o be o lokise diphoso tsa mongolo le mopeleto tseo o di bonang nakong eo o balang.

Boikgethelo

Motjha ya ratehang, boikgethelo ke ba hao. Oka kgetha lerato kapa lehloyo, dikgonahalo kapa tse sa kgoneheng, lefifi kapa kganya, ka tleho kapa ho hloleha hammoho le tshepo kapa ho nyahama. Reya phela naheng ya menyetla; naheng ya nete ya 'lebese le dinotshi'. Ka madimabe bongata bo na le mahlo, empa ha ba bone. Bula mahlo le kelello mme o tla bona bokamoso ha bo alokela ho ba lerotho le ho hloka botsetso. O fuwe tse ngata ka tse fokolang, ke nako ya hore o bole mahlo mme o thulane le maphephetso ka ngwe, ka tharollo ka maikemisetso le ka boetelo.

[E qotsitwe le ho hlophiswa botjha ho tswa ho *Bona*, Phupjane2019]

[10]**35 matshwao****Matshwao ohle: 100**